MIRCEA ELIADE'S COLOANA NESFÂRȘITĂ IN RADIO VERSION. THEATRE VS. RADIO DISCOURSES

Cristina Scarlat, Postdoc Researcher, POSDRU/159/1.5/140863, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Coloana nesfârșită [The Endless Column] is one of Mircea Eliade's plays that were staged and radio produced. These versions came to complete the qualities of the original text, in an attempt to faithfully transposing it in different semiotic codes. But the perfectly synonymic translation/transposition is impossible, considering that there are no perfect synonymies between the distinct languages of art, each of them working with tools and terminologies that the others do not recognize. All they can do is to complete and to support each other. The radio version of the play that we are analysing here is an illustration of this fact: the literary text cannot be totally, faithfully transposed in a radio one (the present case), considering the different contexts in which the message is produced – a written and an auditory one respectively. But borrowing the narrative information is possible, just like creating the atmosphere that the text suggests, by moving the focus on the actors' voices, which resend it. Alma Grecu's transposition is a faithful – as much as possible, in terms of contexts/languages – version of the original text, in which one can read the drama of an artist, Constantin Brâncuși, who held a permanent dialogue with his own creation, and this is the point of our demonstration.

Keywords: Eliade, Brâncuși, theatre, radio language.

1. ***Coloana nesfîrşită***. Scurt istoric

1970–este a doua piesă finalizată a lui Eliade, dedicată lui Ionel Perlea.[1] A fost concepută plecând de la universul creaţiei lui Constantin Brâncuşi. Regăsim în piesă multe din opiniile lui Eliade exprimate despre Maestru și în studiile și eseurile consacrate de-a lungul timpului artei sale.

1980–a fost pusă în scenă în aprilie la Teatrul din Botoşani, în regia lui Mihai Velcescu, dar „fragmente din piesă au mai fost prezentate (în limba engleză) în primăvara anului 1978 (...) între 12 şi 14 aprilie–când s-a organizat de către Norman Girardot la Universitatea Nôtre Dame un colocviu-Mircea Eliade sau *coincidentia oppositorum*", în montarea scenică a lui Miles Coiner.[2] Mac Linscott Ricketts, în materialul *La riposta americana all'opera letteraria di Mircea Eliade*[3] notează: „Dal 12 al 14 aprile 1978, nel campus della Notre Dame University dell'Indiana si tenne un convegno dal titolo «*Coincidentia Oppositorum: L'universo scientifico e*

[1] Mircea Eliade, „Coloana nesfârşită", în „Secolul XX", nr. 10-12 / 1976.
[2] Mircea Handoca, *Mircea Eliade, câteva ipostaze ale unei personalităţi proteice*, Editura Minerva, Bucureşti, 1992, p. 288.
[3] În volumul colectiv *Esploratori del pensiero umano. Georges Dumézil e Mircea Eliade*, a cura di Julien Ries e Natale Spineto, Editoriale Jaca Book, 2000, Milano, p. 369.

BDD-A22359 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:02:03 UTC)

l'universo letterario di Mircea Eliade». (…). Alla sera,[4] il Drama Department dell'Università organizzò la lettura di un opera teatrale di Eliade, *The Endless Column (Coloana nesfârşită)*, nella traduzione di Mary Park Stevenson. Per la prima volta, negli Stati Uniti, Eliade veniva celebrato non solo per I risultati raggiunti como studioso, ma anche per le creazioni della sua immaginazione".[5]

1981–teatru radiofonic, adaptare a Almei Grecu, în regia artistică a lui Titel Constantinescu. Data premierei, 9 martie. Cu reluări în 1982, 1986, 2007.

1983–între 21-27 august, în programul celui de-al XVIII-lea Congres Mondial de Filosofie de la Montreal a fost prezentată aceeaşi piesă, în limba franceză, filosoful André Mercier interpretând rolul (lui) Brâncuşi.[6]

1983–Într-o scrisoare datată Vârşeț 23 decembrie, Petru Cârdu îi scrie lui Mircea Eliade că a terminat de tradus textul piesei în sârbocroată și că aceasta „urmează să fie pusă în scenă la Teatrul 'Atelier 212' din Belgrad, condus de celebra Mira Trailović (…)[7] Piesa va fi publicată și într-un caiet aparte al revistei belgrădene *Delo*." [8]

2006–José Antonio Hernández García a terminat traducerea *Coloanei...*, care urma să fie prezentată în varianta radiofonică în Mexic - ne informează Joacquin Garrigós. [9]

2009–23 mai–Cinema Teatro «Il nuovo» şi Telluris Associati prezintă piesa « La Collona Infinita »; regia: Letteria Giuffrè Pagano. Rolul titular–Brâncuşi–este interpretat de Tazio Torrini. Traducerea textului din limba română: Horia Corneliu Cicortaş care, în corespondenţa purtată, ne mărturiseşte: „Punerea în scenă a piesei despre Brâncusi îi aparţine soţiei mele, Letteria Giuffrè Pagano, care, citind textul italian al piesei, tradus de mine în vederea publicării în Italia, în volum, a teatrului lui M.E. (...), a avut ideea montării. Ea vine dinspre zona artistică propriu-zisă –arte vizuale (pictură, video) şi teatru–, spre diferenţă de mine care am o formaţie de tip teoretic (...). Astfel, a adaptat piesa pentru un singur personaj, actorul toscan Tazio Torrini–Brâncuși, într-un pseudo-monolog unde intervin şi elemente performative tipice teatrului experimental contemporan."[10]

2. Text *vs.* spectacol

Concepută în trei acte, piesa lui Eliade reprezintă, după mărturiile autorului, o lectură personală a operei sculptorului român. Personajul-sculptor spune într-o replică: „Întrebarea este întotdeauna aceeaşi. Dar eu răspund altfel...Mă apropii de el (de Daedalus, n.n.) şi-l întreb: zbor cu aripi de şindrilă?/–Nu, meştere, dacă vrei să te înalţi, ia-te la luptă cu materia, sileşte piatra să urce la Cer. Uită-te la Coloană şi porneşte, urcă, înalţă-te..." (actul I)[11]

[4] Nu este menţionat în care anume dintre serile din perioada 12-14 aprilie are loc reprezentaţia.
[5] N. Girardot, M.L. Ricketts (ed.), "Imagination and Meaning: The Scholarly and Literary Worlds of Mircea Eliade", New York, 1981, p. IX; M. P. Stevenson, "Report of Conference on the Work of Mircea Eliade", in "Romanian Bulletin", 1978, pp. 9-10. *Apud* Mac Linscott Ricketts, în Julien Ries, Natale Spineto (a cura di), *Esploratori..., op. cit.*, p. 369, nota 2.
[6] Mircea Handoca, *Mircea Eliade..., ed. cit., ibidem*
[7] Liviu Bordaş, „Mircea Eliade şi Petru Cârdu. Noi scrisori inedite", în „Europa" (Novi Sad), VI, nr. 2 (12), 2013.
[8] A apărut mai târziu: Mirča Elijade, *Beskraini stub*, Književna opština, Vršac, 1996, 74 pp. *Apud*. Liviu Bordaş, art. cit.
[9] A se vedea Cristina Scarlat, „Mircea Eliade pe scenele lumii*"*, convorbire cu José Antonio Hernández García, Mexic, în „Observator Cultural", nr.336 (594), 29 septembrie-5octombrie 2011, p. 21, reluat în volumul *Mircea Eliade. Hermeneutica spectacolului, II*, Editura Lumen, Iaşi, 2011, pp. 56-62.
[10] Informaţii oferite de Horia Corneliu Cicortaş în corespondenţa purtată.
[11] Mircea Eliade, „Coloana nesfârşită", în *Coloana nesfârşită*, Teatru, Ediție și prefață de Mircea Handoca, Editura Minerva, București, 1996, p. 129.

BDD-A22359 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:02:03 UTC)

Acţiunea se petrece la Târgu Jiu, în vara şi toamna anului 1937 şi în primăvara lui 1957. Piesa ne prezintă un Brâncuşi fascinant şi fascinat de propria operă, îndârjit în a găsi limbajul just, de exprimare perfectă prin sculptură a mesajelor sale artistice. Este modest, iubit, căutat. Coloana, aici, este văzută ca o scară a cerului, o cale de acces la înălţimile pure, pe care dispar copiii. Localnicii credeau că aceştia mureau şi cer sculptorului să scurteze coloana sau să o încline, să o aducă mai aproape de pământ, eventual să o transforme în pod. Planul secund al piesei este dominat de întâlnirea lui Brâncuşi cu fata misterioasă, apariţie insolită, singura care pare să fi înţeles Opera Maestrului. Ea a înţeles mesajele încrustate de sculptor în piatră, i-a descifrat corect simbolurile, îi va oferi sugestii privind realizarea proiectatului Mausoleu din Indor, comandat de un maharajah din India, lucrare pe care, însă, nu o va materializa.

Ca mod de redactare, piesa lui Eliade este bine construită, discursul bine structurat: construcția replicilor și împletirea lor conferă o anumită muzicalitate interioară textului. Frazarea este curată și dirijarea prin didascalii bine realizată.

Maria Vodă Căpuşan apreciază că „piesa lui Eliade este o piesă alegorică despre mişcare şi despre dans ritualic”,[12] aspect certificat prin spectacolele de teatru semnalate în istoricul de la începutul materialului nostru. Fata misterioasă îi propune, de altfel, Maestrului să-i explice acestuia propria operă, înțelesul acesteia, prin dans: macheta mausoleului din Indor: „Lăsați-mă pe mine să vă arăt macheta, Maestre! Am să v-o arăt dansând. (…) și dansez așa cum v-ați imaginat, dansez formele, așa cum le-ați creat în mintea dumneavoastră…” (actul I)[13]. Opera e vie, iar mișcarea trupului în dans sugerează viața formelor: „opera aceasta e vie, trăiește, se agită, caută, aleargă și există numai cât rămâne vie, și cum altfel ați putea să arătați asta altfel decât prin dans?” (actul I)[14]

Brâncuşi a regăsit în Coloana fără sfârşit motivul folcloric românesc al *Coloanei* sau *Columnei* Cerului: *axis mundi,* prin care se crede că putem comunica cu Cerul, simbolizând, în egală măsură, zborul, ascensiunea, transcenderea.

Textul lui Eliade descrie arderea sculptorului care a descoperit esența artei: « Il a donc réussi à retrouver la ’présence-au-monde’ spécifique de l’homme archaïque (…) »[15]

3. Versiunea radiofonică a Almei Grecu

Dramatismul spectacolului radiofonic oferit de Teatrul Național Radiofonic, prin adaptarea, în 1981, a *Coloanei nesfârşite* a lui Mircea Eliade se susține prin partitura însăși a textului autorului: o înlănțuire de replici profunde, într-un limbaj consistent, simbolic, aluziv, pe care jocul (vocea) actorilor Ion Marinescu în rolul lui Brâncuși și al Irinei Mazanitis în cel al Fetei reușesc să-l redea convingător.

Cele trei acte ale piesei, așa cum a fost concepută de autor, au fost fragmentate în XI secvențe radiofonice, marcate sonor prin fondul muzical. Aici remarcăm un inconvenient: coloana sonoră a variantei radiofonice, pregătită de Timuș Alexandrescu, nu se potrivește cu conținutul piesei, cu contextele și atmosfera, așa cum reies din textul original. Aproape pe toată durata, piesa este tăiată sonor în secvențe stridente, care marchează excesiv starea de panică a

[12] Maria Vodă Căpuşan, *Mircea Eliade – spectacolul magic*, Editura Litera, București, 1991, p. 62.
[13] Mircea Eliade, „Coloana…”, *op. cit.*, p. 131.
[14] *Ibidem*.
[15] Mircea Eliade, « Brancusi et les mythologies », în Mircea Eliade, *Briser le toit de la maison. La créativité et ses symboles,* Gallimard, Paris, 1986, p. 18.

BDD-A22359 © 2014 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:02:03 UTC)

personajelor (Comisarul, Învățătorul) provocată de dispariția și accidentarea copiilor care urcau pe Coloana de la Târgu Jiu, concepută de Maestru. Există în text un fond de panică, sugerat de aceste incidente, marcat de verbe la persoana a II-a, imperativ (*să nu vă supărați, tăiați, retezați* etc.). Acestea sunt preluate și în scenariul radiofonic, exagerat, însă, subliniată prin fondul sonor, alcătuit din sunete înalte, ascuțite, ca într-un film hitchcockian, care nu se pliază pe atmosfera reală a textului. La nivelul vocii actorilor, aceștia se conformează natural și exprimă corect starea reală provocată de întâmplări, fără patetisme exagerate: Fata, Învățătorul, Comisarul încearcă să-l convingă pe Maestru să scurteze Coloana, pentru a pune capăt accidentelor, în tonalități înalte, pentru a-l convinge, dar fără stridențe tonale ascuțite, deranjante.

Didascaliile de la începutul primelor două din cele trei acte ale piesei sunt înlocuite prin vocea povestitorului, care rezumă mult bagajul informațional din textul adaptat, oferind doar informații succinte despre locul desfășurării acțiunii și localizarea temporală a evenimentelor: primul act, corespunzător primei secvențe, este redus la prezentarea locului, Târgu Jiu, și a momentului temporal, anul 1937. Celelalte informații oferite în didascalii (privind amenajarea decorului) nu-și au rostul de a fi preluate, fiind vorba de o versiune radiofonică în care orice reper ar marca/viza doar registrul verbal, concentrarea spectacolului fiind axată pe vocea actorilor. A doua intervenție a povestitorului are loc înaintea secvenței a V-a, corespunzătoare actului II, care indică locul și timpul evenimentelor: Târgu Jiu, trei luni mai târziu, la sfârșit de noiembrie.

Secvența a IX-a a textului se concretizează ca una autonomă, fiind o secvență-analepsă: Maestrul își amintește, în dialogul avut cu Fata, despre tinerii care au venit în atelierul lui pentru a-i pune întrebări în legătură cu Coloana, cu simbolismul ei, cu faptul că lucrul la ea durează prea mult, dând impresia că sculptorul n-ar putea-o termina. La nivelul textului, momentul este marcat prin didascalii interne:

Piesa *Coloana nesfârșită*– didascalii interne[16]	**Spectacolul radiofonic *Coloana nesfârșită***
(*Scena se cufundă în întunerec. Câteva secunde în urmă, în zona de lumină a unui reflector, Brâncuși, așa cum era cu vreo 12-13 ani mai înainte, înconjurat de tineri. Câțiva vorbesc între ei gesticulând, alții se adresează lui Brâncuși, dar nu se aud decât cuvinte izolate.)*	În versiunea radio, acest aspect al vârstei este marcat prin voce, articularea cuvintelor și ritmul rostirii fiind mai puțin nesigure decât în ultimele secvențe din piesă. Marcarea doar prin fondul sonor-personaje care discută simultan, creând impresia unei dezbateri pe grupuri, în care se aud frânturi de replici. Tonul inegal sugerează distanța la care se află vorbitorii unii de alții.

Secvența este de sine stătătoare, personajele schimbă replici pe acest subiect, Maestrul-mai tânăr cu douăzeci de ani la momentul întâmplărilor povestite-are tonul vocii schimbat față de cel în care vorbește cu fata despre acest subiect: cuvintele sunt sonore, bine articulate, sunetele bine conturate, pauzele între cuvinte nu sunt la fel de lungi ca în ultimele trei secvențe, când personajul este septuagenar.

Regimul vocii personajului principal este bine definit: marcarea unor perioade lungi de timp (douăzeci de ani, între secvențele I și VIII) este conturată tonal și armonic prin vocea abia

[16] Mircea Eliade, „Coloana…”, *op. cit.*, p. 153..

BDD-A22359 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:02:03 UTC)

perceptibilă a actorului, cu sunete cu dificultate articulate, sonore doar atât cât să nu fie confundate cu niște șoapte. Ritmul și tonalitățile pe care le adoptă actorul pentru a exprima stările personajului și evoluția lor înscriu scenariul radiofonic în coordonatele stilistice impuse de textul originar. În secvența a II-a, de exemplu, în dialogul cu Fata despre problematica esențialului în artă, Maestrul se întreabă: „Unde să-l caut?", „Unde să-l găsesc?", marcarea fonostilistică a adverbului de loc, prin accentul pus în rostirea lui, prin scoaterea tonală din context sugerează drama artistului de a nu fi convins că prin ceea ce a făcut pe plan artistic reprezintă un tot rotund, desăvârșit.

Vocea sugerează nu numai vârsta personajului, ci și drama acestuia provocată de relația cu Opera, cea de-săvârșită dar, mai ales, cea rămasă în proiect, precum Mausoleul din Indor. Discuțiile profunde, simbolice, aluzive, constructive, pe care le are cu Fata constituie partitura-cheie a textului, din care se desprind elementele definitorii ale gândirii sculptorului de la Hobița privind apropierea de materia în care lucrează (piatră, oțel, lemn), drama provocată de travaliul îndelung chinuitor pentru terminarea unor lucrări reprezentative–*Coloana…*, *Pasărea Măiastră*, vârsta înaintată care nu-i mai permite continuarea lucrului și desăvârșirea proiectelor rămase doar „înapoia pleoapelor".

În secvența X, care marchează revenirea după reamintire–secvența-analepsă–vocea își recapătă tonalitatea, ritmul și timbrul din secvența VIII, a unui bătrân care vorbește cu dificultate, subliniind sonor, prin articularea cuvintelor și formularea replicilor, efortul vocal pe care-l face pentru a comunica. O extrem de fină trimitere la faptul că și piatra, înainte de a deveni formă concretă, căreia maestrul îi desăvârșește sensul în scriitura operei, sculptându-i contururile, e la fel cuvintelor care capătă sens în înlănțuire logică.

Este bine scoasă în evidență relația specială a Maestrului cu Fata misterioasă, dialogul lor, de-a lungul a opt din cele unsprezece secvențe care constituie osatura piesei, prin replici consistente, generos preluate din textul originar.

4. În loc de concluzii. Limbajul radiofonic *vs.* text literar

Un text literar *tradus* în limbaj radiofonic presupune concentrarea jocului/efortului actorilor pe voce. În consecință, receptarea va fi configurată de acest aspect. Vizualizarea prin mișcare corporală, mimică, costum, machiaj, nefiind posibilă, determină concentrarea jocului pe voce. Inflexiunile acesteia, timbrul, tonalitatea, muzicalitatea ei suplininesc ceea reperele vizuale susțin într-un spectacol de teatru. Cortina muzicală este, în teatrul radiofonic, un element principal, suport al informației narative și al receptării, complementar vocii actorilor.

Coloana nesfârșită este una din piesele lui Mircea Eliade care s-au bucurat de diverse versiuni scenice și radiofonice. Aceste versiuni au venit să completeze calitățile textului originar, în încercarea de a-l transpune/traduce fidel. Traducerea/transpunerea perfect sinonimică este, însă, imposibilă, în virtutea faptului că nu există sinonimii perfecte între codurile semiotice, fiecare din ele lucrând cu un instrumentar și o terminologie improprii celorlalte limbaje. Ele se pot doar susține și completa. Versiunea radiofonică analizată aici reprezintă ilustrarea acestui fapt: textul literar nu poate fi transpus total, fidel, în cel radiofonic- în cazul nostru – date fiind contextele diferite de emitere a mesajului: unul, scris, celălalt, audio. Preluarea informației narative este, însă, posibilă, crearea atmosferei sugerate de text, de asemenea. Evoluția radiofonică a personajelor, pe care o receptăm doar prin mijlocirea vocilor acestora și a coloanei

BDD-A22359 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:02:03 UTC)

sonore, reușește să contureze veridic, la tonalități emoționale convingătoare, drama unui personaj de o reală forță.

Transpunerea Almei Grecu este o formulă fidelă- atât cât o permit contextele/limbajele – a textului originar, din care se desprinde drama artistului Constantin Brâncuși aflat în frământat dialog cu propria-i creație.

Bibliografie:

Bordaș, Liviu, „Mircea Eliade și Petru Cârdu. Noi scrisori inedite", în „Europa" (Novi Sad), VI, nr. 2 (12), 2013.

Căpușan, Maria Vodă, *Mircea Eliade – spectacolul magic*, Editura Litera, București, 1991.

Eliade, Mircea, „Coloana nesfârşită", în „Secolul XX", nr. 10-12 / 1976.

Eliade, Mircea, *Briser le toit de la maison. La créativité et ses symboles,* Gallimard, Paris, 1986.

Eliade, Mircea, „Coloana nesfârșită", în *Coloana nesfârșită*, Teatru, Ediție și prefață de Mircea Handoca, Editura Minerva, București, 1996.

Handoca, Mircea, *Mircea Eliade, cîteva ipostaze ale unei personalităţi proteice*, Editura Minerva, Bucureşti, 1992.

Ries, Julien, Natale Spineto (a cura di), *Esploratori del pensiero umano. Georges Dumézil e Mircea Eliade*, Editoriale Jaca Book, Milano, 2000.

Scarlat, Cristina, „Mircea Eliade pe scenele lumii", convorbire cu José Antonio Hernández García, Mexic, în „Observator Cultural", nr. 336 (594), 29 septembrie-5octombrie 2011, p. 21, reluat în volumul *Mircea Eliade. Hermeneutica spectacolului, II,* Editura Lumen, Iaşi, 2011, pp. 56-62.

Această lucrare a fost cofinanţată din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE).

BDD-A22359 © 2014 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 04:02:03 UTC)